

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף מח

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: ריאה הסמוכה 'לדופן', כלומר ריאה שדבוקה לצלעות, לא חוששים שמא יש נקב בריאה ולכן היא נצמדה לדופן. אלא אנו תולים את 'ריעותא' בדופן, כלומר אנו נוקטים שבדופן היתה מכה וכשהיא התרפאה היא נצמדה לריאה. אבל אם הריאה העלתה 'צמחים' (= אבעבועות) חוששים שהיה בה נקב.

מר יהודה משמיה דאבימי אמר - אחד זה ואחד זה חוששין לה: גם כשלא העלתה צמחים חוששים לנקב בריאה.

היכי עבדינן? איך בודקים את הריאה? אמר רבא - רבין בר שבא הסביר לי. מביאים סכין מחודד ודק (כדי שהוא לא יקרע את הריאה), ומפריקים את הריאה מהדופן. אם יש 'ריעותא' בדופן (כגון מכה) אנו תולים שהבעיה היא בדופן ולא בריאה. אבל אם לא מוצאים ריעותא בדופן, אם כן בהכרח שהריאה נדבקה אל הדופן בגלל שהיה נקב בריאה והיא טריפה. ואע"ג שכאשר בודקים את הריאה היא לא מוציאה אויר, היא טריפה. (משום שהיא לא מוציאה אויר רק בגלל קרום שעלה על הנקב, וכבר למדנו לעיל שקרום אינו מועיל לסתום את הנקב).

רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשורי: גם כאשר פירקו את הריאה ומצאו מכה בדופן, רב נחמיה לא הסתפק בזה אלא הכניס את הריאה למים פושרים ונפח בה, ובדק האם יוצא ממנה אויר (ואז היא טריפה כי יש בה נקב).

אמר ליה מר זוטרא וכו' לרבינא: את דברי רב נחמיה בריה דרב יוסף הללו, אתם אומרים על המקרה של ריאה הדבוקה לדופן כנ"ל. אבל אנחנו אומרים אותם על דבר אחר כדלהלן.

דאמר רבא - הני תרתי אוני דריאה: אם שתי האונות של הריאה דבוקות זה לזה, אין אפשרות לבדוק אותם כדי להכשיר אותם. ועל כך נאמר שרב נחמיה בריה דרב יוסף היה בודק אותם במים פושרים האם יוצא מהם אויר או לא.

מתקיף לה רב אשי: אם אנו אומרים שרב נחמיה היה בודק את הריאה הסומכה לדופן, הדבר מובן. כי אם מתברר שהדופן בעייתית והריאה שלימה, הבהמה אינה טריפה. אבל אם אנו אומרים שרב נחמיה היה בודק את שתי האונות הדבוקות, לא מובן מה הועילה הבדיקה? הרי בכל מקרה חייב להיות שיש נקב באחת מהאונות (כי אחרת הן לא היו נדבקות זו לזו), ואם כן בכל מקרה היא טריפה! (והסיבה שלא יוצא מהן אויר, בגלל שעלה קרום על הנקב אך כאמור קרום אינו מועיל).

רב נחמן אמר ריאה הדבוקה לדופן שהעלתה צמחים חוששים שיש בה נקב, ואם לא העלתה צמחים לא חוששים. משמע מדבריו שאם ידוע לנו בודאות שהיה בה נקב היא טריפה, אפילו שהיא נדבקה לדופן והדופן סותמת את הנקב!

קושיא: ומי אמר רב נחמן הכי? והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן - ריאה שנקבה ודופן סותמתה כשרה!

תירוץ: לא קשיא: מה שאמר רב נחמן שאם הדופן סותמת את הנקב שבריאה היא כשרה, מדובר במקום שהריאה והדופן צמודים זה לזה תמיד, כי אז אין חשש שהריאה תיפרד מהדופן. אבל מה שאמר רב נחמן שלא מועילה סתימת הדופן, מדובר שהנקב למעלה במקום שהריאה והדופן נפרדות זו מזו, ולכן גם אם נדבקה שם הריאה לדופן היא עתידה להיפרד בחזרה.

והיכא מקום רבייתא? חיתוכי דאוני: והיכן הוא המקום שדרכם של הריאה והדופן להיות ביחד? בחיתוך האונות.

הגמרא חוזרת לעסוק בדברי רב נחמן האחרונים.

גופא אמר רב יוסף בר מניומי וכו': אמר על כך רבינא שדוקא באופן שהריאה נדבקה לבשר שבין הצלעות היא כשרה, כי אז זו סתימה חזקה שלא תיפרד. אבל אם היא נדבקה לצלעות עצמם אין זו סתימה חזקה.

קושיא: אמר ליה רב יוסף לרבינא: ואם הריאה לא נדבקה לבשר שבין הצלעות וכי היא טרפה? כי אם אכן היא טרפה נמצא שאנו נוקטים שיש בה נקב. אך אם כן גם כאשר הריאה דבוקה בבשר שבין הצלעות היא צריכה להיות טריפה!

וזאת משום שכתוב בברייתא לגבי אדם שיש לו בעיה רפואית באבר המין שלו. אם האבר ניקב, האיש פסול מלבוא בקהל (אסור לו להתחתן) משום שהזרע יוצא דרך הנקב שותת, ואינו 'יורה כחץ', ומשכך האיש אינו יכול להוליד. אבל אם הנקב נסתם הוא חוזר להיות כשר לבוא בקהל. מסיימת הברייתא 'וזהו פסול שחוזר להכשירו'. ומלשון 'וזהו' משמע שהברייתא באה למעט מקרה אחר. ולכאורה זהו המקרה של נקב בריאה שהריאה נדבקה לבשר שבין הצלעות והנקב נסתם, בכל אופן זהו נקב שאינו חוזר להכשרו והיא טריפה!

דחייה: לא, למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה דאינו קרום: הברייתא באה למעט את המקרה שעלה קרום וכיסה את הנקב, שאין זה מועיל כי הנקב יחזור ויפתח.

קושיא: מתקיף לה רב עוקבא בר חמא: אם אנו אומרים שכשהריאה נדבקה לבשר שבצלעות היא כשרה, כי הדופן סותמת את הנקב. הרי אם לאחר מכן הדופן תינקב, הריאה תחזור להיות טריפה, משום שנפתחה הסתימה של הנקב. וקשה, מדוע המשנה לא מנתה בסוגי הטרופות גם את 'נקובת הדופן'?

תירוץ: וליטעמין: ולשיטתך יש עוד קושיא, כי אמר רב יצחק בר יוסף בשם רב יוחנן 'מרה שניקבה וכבד סותמתה כשרה'. והרי אם לאחר מכן יהיה נקב בכבד הריאה תחזור להיות טריפה בדומה למקרה הנ"ל. וקשה, מדוע המשנה לא כתבה גם את 'נקובת הכבד'?

אלא התשובה היא, שבמקרה שנעשה נקב באבר אחר, שמצד האבר ההוא הבהמה אינה טריפה, ורק בגלל שהאבר מחובר לריאה היא נעשית טריפה, המשנה לא כותבת את זה כסוג חדש של טריפה. כי זה אותו סוג של טריפה שהוא נקב בריאה. ולכן גם בניקב הדופן לא כתבה זאת המשנה, כי אין כאן סוג חדש של טריפה.

*

בעא מיניה רבה בר בר חנה משמואל: מה הדין אם הריאה העלתה 'צמחין' = אבעבועות של מוגלא? אמר לו שמואל - כשרה. אמר לו רבה בב"ח - אף אני אומר כן, אלא שהתלמידים מזדנזין בדבר (= מגמגמים). משום שאמר רב מתנא 'אם היא מלאה מוגלא היא טריפה, ואם היא מלאה מים זכים היא כשרה'. אמר לו שמואל - רב מתנא דיבר על כליה ולא על ריאה.

רבי יצחק בר יוסף הוה קאזיל: הוא הלך אחרי רבי ירמיה בשוק של קצבים. הם ראו ריאות שיש בהם צמחים. אמר רבי יצחק לרבי ירמיה 'האם אדוני לא רוצה בשר?' הוא עשה זאת כדי לבדוק האם רבי ירמיה יכשיר את הריאות הללו. אמר לו רבי ירמיה - אין לי פרוטות כדי לקנות. אמר לו רבי יצחק - הקצבים ימכרו לי בהקפה. אמר לו רבי ירמיה - מה אני אעשה לך? כי כשבאו לפני רבי יוחנן לשאול על ריאה כזו, הוא היה שולח אותם לרבי יהודה ברכי שמעון, שהיה מורה בזה בשם רבי אלעזר ברבי שמעון להיתר. אמנם רבי יוחנן עצמו לא סבר שיש להכשיר את הריאות הללו, ובכל אופן הוא לא הטריף אותם כי הוא לא שמע כן מרבו.

אמר רבא כי הוה מסגינן: כשהייתי הולך אחרי רב נחמן בשוק של רצענים (המוכרים ומתקנים עורות), ויש אומרים שהיה זה בשוק של ת"ח (שבשוק הזה הת"ח מוכרים את החפצים שלהם), ראיתי ריאות שיש בהם 'כנדי' = אבעבועות גדולות כמו כדים, ורב נחמן לא אמר למוכרים כלום.

רבי אמי ורבי אסי: היו חולפים בשוק של טכריא ורואים ריאות שיש בהם 'טינרי' = אבעבועות גדולות יותר מכדים וקשות כמו סלע, והם לא אמרו למוכרים כלום.

*

אתמר מחט שנמצאת בריאה: והריאה לא נקובה מבחוץ, ולא יוצא ממנה אוויר, רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא מכשירים, רבי שמעון בן לקיש ורבי מני בר פטיש ורבי שמעון בן אליקים מטריפים.

לימא בהא קמיפלגי: אולי נאמר שהם נחלקו האם חיסרון שבפנים נחשב חיסרון או לא, כלומר שהברזל אוכל את הבשר שסביבותיו ומחסרו, והמחלוקת היא האם זה נחשב לחיסרון והיא טריפה או שזה לא נחשב לחיסרון והיא כשרה.

דחייה: לא, זכולי עלמא חסרון מבפנים לא שמיה חסרון: כולם מודים שחיסרון שמבפנים אינו נחשב לחיסרון, והם נחלקו בכך: המכשירים סוברים שהמחט נכנסה הקנה ומשם לסמפונות ומשם לבשר הריאה, והקרום החיצוני לא ניקב. ולמרות שאין דרך הקנה לבלוע, בכל זאת כיון שהריאה נמצאת לפנינו ואנו לא רואים שיש בה נקב, לכן בהכרח שהמחט נכנסה דרך הסמפונות, ואנו לא מחזיקים ריעותא שאנו לא רואים. והמטריפים סוברים שהמחט נכנסה דרך הוושט, לפי שאין דרך הקנה לבלוע, והיא ניקבה את המעיים ויצאה וניקבה את קרום הריאה ונכנסה לתוכה.

ההיא מחטא דאשתכח בחיתוכא דריאה: מעשה במחט שנמצאה בריאה לאחר שנחתכה (= שחכתו את הריאה ומצאו מחט באחת החתיכות), הביאו אותה לפני רבי אמי, סבר רב אמי להכשירה, כיון שהוא סבר שהיא נכנסה דרך הסמפונות, וחיסרון שמבפנים אינו נחשב לחיסרון.

איתיביה (= הקשה לו) **רבי ירמיה, ואיתימא** (= ויש אומרים שהקשה לו) **רבי זריקא:** הריאה שניקבה או שחסרה, טריפה. מה כוונת המשנה 'חסרה'? אם תאמר שחסרה מכחוך, זה אי אפשר לומר! שהרי זה 'ניקבה', אלא הכוונה שניקבה מבפנים, ומכאן הוכחה שחיסרון מבפנים נחשב לחיסרון!

הדר שדרוה לקמיה דרבי יצחק נפחא: חזר רב אמי ושלח את הריאה לפני רבי יצחק נפחא, [הטעם שרבי אמי חזר ושלח אותה לפני רבי יצחק נפחא, שכיון שהריאה נחתכה לכן לא סמך רבי אמי על שיטתו שהיא נכנסה דרך הסמפונות, לפי שאולי אם כל הריאה היתה לפנינו כשהיא שלימה היינו רואים שהיא נקובה] סבר רבי יצחק להכשירה.

איתיביה רבי ירמיה ואיתימא ר' זריקה וכו': את הקושיא הנ"ל.

הדר שדרוה לקמיה דר' אמי וטרפה: חזרו ושלחו אותה שוב לפני רבי אמי, והטריפה.

אמרי ליה והא רבנן מכשרי: אמרו לרבי אמי, והרי רבנן לעיל (= רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא) מכשירים.

אמר להן, הן הכשירו שיוזעים מאיזה טעם הכשירו, אנן מאיזה טעם נכשיר? הם הכשירו כיון שכל הריאה באה לפניהם, והם ראו שהיא שלימה, ולכן הם סברו

שבהכרח היא נכנסה דרך הקנה, אבל אנחנו שלא ראינו את כל הריאה (שהרי היא באה לפנינו כשהיא חתוכה), מאיזה טעם נכשיר אותה? **דלמא אי הוה ריאה קמן מינקבה:** והרי אולי אם היא היתה לפנינו היינו רואים שהיא נקובה, לפי שבדרך כלל המחט נכנסת דרך הוושט, ואם היא נכנסה דרך הוושט בוודאי שהיא ניקבה את הריאה והיא טריפה.

קושיא: **טעמא דליתא, הא איתא ולא מינקבה כשרה:** משמע שרק בגלל שהריאה לא היתה לפני רבי אמי לכן הוא הוושט אותה, אבל אם היא היתה נמצאת לפניו והיא לא היתה נקובה הוא היה מכשיר אותה.

האמר רב נחמן האי סמפונא דריאה דאיניקיב טרפה: והרי אמר רב נחמן, סמפון של ריאה שניקב טריפה. וא"כ במקרה שלנו כיון שהמחט לא נמצא בסמפון (שדרך שם היא נכנסה), בהכרח שהיא ניקבה אותו ומשם נכנסה לריאה, וא"כ היה על רבי אמי להטריפה בכל מקרה!

תירוץ: **ההוא לחבירו אתמר:** רב נחמן לא דיבר במקרה שהסמפון ניקב לריאה, אלא במקרה שהסמפון ניקב במקום שמתפצל לחבירו, שדופן חבירו קשה, וכיון שאין שם בשר שיגין עליו לכן זה טריפה, אבל אם ניקב לבשר הריאה אין זה נחשב לנקב, כיון שבשר הריאה הוא רך ומגין עליו וסותם אותו.

קושיא: **והאמר רב נחמן, האי הדורא דכנתא דאיניקיב להדי חבריה, מגין עליה:** והרי אמר רב נחמן, מעיים הסוככים את שומן המעיים כעגיל, שניקב המעי לכיוון חבירו שלידו, הרי הוא מגין עליו. וא"כ קשה מדוע כאן לגבי סמפונות אמר רב נחמן שהוא לא מגין על חבירו?

אמר רב אשי, טרפות קא מדמי להדדי? אין אומרין בטרפות זו דומה לזו! שהרי חותכה מכאן ומתה, חותכה מכאן וחיה: וכי אתה מדמה דיני טריפות זו לזו? הדין הוא שלא מדמים סוג טריפה אחד לסוג טריפה אחר, שהרי אם תחתוך לבהמה את בשר רגליה למטה במקום צומת הגידין (ללא שבירת עצם) היא תמות, למרות שהמקום רחוק מהבטן שלה. ואם תחתוך אותה למעלה מצומת הגידין היא תמשך לחיות, למרות שלא נשבר לה עצם ולמרות שהמקום קרוב לבטן שלה, נמצא שאי אפשר ללמוד ממקום אחד למקום אחר בדיני טריפות.

ההיא מחטא דאישתכח כסמפונא רבה דריאה: מעשה שנמצאה מחט בסמפון הגדול של הריאה, הביאו אותה לפני 'החכמים המטריפים' לעיל (= רבי שמעון בן לקיש, ורבי מני בר פטיש, ורבי שמעון בן אליקים), ולא אמרו החכמים הללו שהיא מותרת, כיון שהם סוברים שמא המחט נכנסה דרך הוושט וניקבה את הכרס או המעיים ונכנסה לריאה (= כשיטתם לעיל). והם לא אמרו שהיא אסורה, שכיון שהיא נמצאה בסמפון הגדול, יותר מסתבר לומר שהיא באה דרך הקנה, ולכן היא נמצאה דווקא בסמפון הגדול.

ההיא מחטא דאישתכח בחתיכה דכבדא: מעשה שנמצאה מחט בחתיכת כבד, סבר מר בנו של רב יוסף להטריף אותה. אמר לו רב אשי, וכי אם היית מוצא מחט בכשר היית מטריף את הבהמה? כלומר וכי כבד שיש בו נקב הוא טריפה? בוודאי שלא!

אלא אמר רב אשי, חזינא, אי קופא לבר נקובי נקיב ואתאי: נראה את המחט, אם ראש המחט (= הצד שיש בו נקב) נמצא מחוץ לכבד והצד החד תחוב בתוך הכבד, סימן שהיא נכנסה דרך הוושט למעיים וניקבה את המעיים ונכנסה לכבד, והיא טריפה (בגלל הנקב שבכרס או במעיים).

אי קופא לגיו סמפונא נקט ואתאי: ואם ראש המחט תחוב בתוך הכבד והצד החד מחוץ לכבד, סימן שהיא באה דרך הקנה וניקבה אותו ונכנסה בכבד, והיא כשרה.

וה"מ באלומתא, אבל קטינתא לא שנא קופא לגיו לא שנא קופא לבר, נקובי נקיב ואתאי: וזה רק במחט עבה שאינה יכולה לעשות נקב עם הראש שלה, אבל במחט דקה שיכולה לעשות נקב גם מהראש שלה, אין הבדל אם ראש המחט נמצא מחוץ לכבד או שהוא תחוב בכבד, לפי שבכל מקרה היא ניקבה את המעיים ונכנסה לכבד.